

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1132751/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליהו הישריק, הרב מיכאל עמוס, הרב אברהם שינדלר

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אברהם אינדורסקי)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ג'רמי שטרן ועו"ד ציפי פיק)

הנדון: דרכי הדיון וההכרעה בשאלה משפטית התלויה בדין הזר

פסק דין

בפנינו ערעור שהגיש המערער על [פסק דין של בית הדין האזורי שניתן ביום י"ג בסיוון תשע"ז \(7.6.17\)](#) ושבו קבע בית הדין האזורי בדעת רוב כי הבית במושבה [...] הוא רכוש משותף. לדעת המיעוט אין להוציא את הבית מחזקת הבעל כל עוד לא יוכח כי הבית נרכש מכספים משותפים ולא מכספי הבעל לבדו. נפסק כאמור בדעת רוב שמעמדו המשפטי של הבית הוא 'רכוש משותף' ובהתאם לכך עליו להתחלק בשווה בין הצדדים.

לשון פסק הדין בסיכום – לאחר שהובאו דעת הרוב ודעת המיעוט: "הוחלט כדעת הרוב ועל כן הדירה במושבה [...] היא רכוש משותף."

רקע עובדתי ומשפטי בקצרה

הצדדים נישאו זה לזו כדמו"י (וגם בהליך אזרחי) בשנת 1995 במדינת טקסס שבארצות הברית. להם שלושה ילדים. הצדדים התגרשו ביום י"ב בתמוז התשע"ג (20.6.13).

בשנת 2004 קנה הבעל מגרש במושבה [...] ולאחר מכן בנה שם בית. הסכום ששולם עבור קניית המגרש היה 940,000 דולר.

לבעל היו עוד טרם הנישואין, בשנת 1995, רכוש וכספים בשווי של כ־4,300,000 דולר (על פי הערכת רואה חשבון).

הצדדים הצהירו שחלוקת הרכוש ואיזון המשאבים ייעשה על פי החוק הטקסני הוא החוק החל במקום נישואיהם. הצהרה זו אף חוזקה על ידי קבלת קניין בפני בית הדין האזורי.

יצוין כי כזו היא גם הנחיית החוק הישראלי בחוק יחסי ממון בין בני זוג תשל"ג – 1973 (להלן: חוק יחסי ממון), סעיף 15: "על יחסי הממון בין בני זוג יחול חוק מקום מושבם בשעת עריכת הנישואין [...]"

נוסיף כי כבר ביום ו' בטבת התשע"ה (28.12.14) קבע בית הדין האזורי כי החוק הטקסני יחול על הצדדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על הבית והמגרש במושבה [...] נסב הוויכוח בין הבעל לאישה אם להחשיבו רכוש של הבעל שמקורו בכספים שהביא הבעל עימו טרם הנישואין, ולפיכך אין הבית נכלל באיזון המשאבים, או להחשיבו כנכס משותף הנכלל בכל הנכסים העומדים לחלוקה במסגרת איזון המשאבים ככל רכוש שנצבר במהלך שנות הנישואין.

המחלוקות בין הצדדים

העובדות המרכזיות בוויכוח זה מוסכמות ברובן. המחלוקת היא על פרשנותה של עובדה מרכזית אחת, אך גם לאחר פרשנותה העובדתית מתמקדת המחלוקת בשתי שאלות משפטיות בגוף החוק הטקסני ובפרשנותו.

ונסביר בקיצור.

הבעל כאמור קנה את המגרש והבית במושבה [...] מכסף שהיה בחשבון הבנק הפרטי שלו (למעט 10,000 דולר מהחשבון המשותף) ולמעשה מכסף שנוצר מרכוש שהביא עימו הבעל טרם הנישואין. כמו החוק יחסי ממון הישראלי, כך גם החוק הטקסני מבחין בין רכוש שנצבר במהלך שנות הנישואין שדינו להיות מחולק בין הצדדים, לבין רכוש שהביא מי מהצדדים עימו טרם הנישואין, שאינו נכלל בחלוקה ובאיזון המשאבים אלא נשאר של מי שהביאו עימו.

עובדה ברורה היא כי הערת אזהרה על המגרש ב[...] נרשמה כולה רק על שם הבעל ולזכותו. כמו כן הוברר כי בעת חתימת זיכרון הדברים בעסקת הקנייה נכתב "זיכרון דברים" על שם הבעל בלבד. בהמשך נכתבו ונחתמו שני חוזי מכירה: האחד על שם הבעל בלבד והשני על שם הבעל והאישה. בחוזה השני – שנכתב על שם שניהם וכלל גם את האישה – למרות שנכתב בתאריך מאוחר – הוקדם התאריך הנקוב בו לתאריך שנכתב בחוזה הראשון שהיה על שם הבעל בלבד.

המחלוקת העובדתית

הסברו של הבעל לכתיבת החוזה הנוסף שכלל גם את האישה היה כי הוא נכתב לצורכי הנחה במס הרכישה שניתן לאישה בהיותה עולה חדשה, וכדי לנצל הנחה זו היה צורך לכתוב חוזה שיהיה גם על שם האישה. לדברי הבעל מוכיחה כתיבת זיכרון הדברים הראשון, שהיה לו תוקף משפטי לכל דבר, כי הבעל הוא זה שקנה את הנכס מכספו שלו והנכס אינו בכלל הרכוש המשותף המיועד לחלוקה אלא שייך לבעל בלבד.

לעומת הסברו של הבעל, טענה האישה כי ההפך הוא הנכון: העובדה כי החוזה השני הוא שהוגש למשרדי מס רכוש היא ראיה כי הוא החוזה 'הנכון' והמגרש נקנה עבור שני בני הזוג. את רישום ההסכם הראשון רק על שם הבעל מסבירה האישה בעובדה כי הבעל היה היחיד ששהה בישראל בעת חתימת זיכרון הדברים ואילו היא – האישה – שהתה בארה"ב.

המחלוקת המשפטית

עדיין, גם אם נקבל את גרסת האישה אין בכך כדי למחוק את הנתון הראשון כי הכסף ששימש לקניית המגרש היה מכספים השייכים לבעל שמקורם טרם הנישואין, ובתור שכזה עדיין דין הנכס הנקנה ממנו, בהיות מקור הכספים "צבוע", כדין נכס שנקנה טרם הנישואין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אך כאן הגענו לליבת המחלוקת בין הצדדים – שתי נקודות עיקריות שהן נקודות משפטיות 'נטר' עומדות לדיון:

א. האם ובאלו תנאים קיימות על פי החוק הטקסני האפשרויות הבאות:

1. נתינת מתנה של צד אחד לצד האחר כאשר יש בכך להשפיע על מעמדו של הנכס להיות כלול באיזון המשאבים – האם בכלל קיימת אפשרות כזאת ואם כן האם היא קיימת רק בתנאים מסוימים;

2. "כוונת שיתוף" – האם יש בכוחה לשנות את מעמד הנכס מהיותו שייך לאחד הצדדים למעמד של "נכס משותף"?

מובן שכדי להעלות את השאלות המשפטיות הנ"ל, ראשית יש אכן לברר כי הייתה במקרה הנדון "נתינת מתנה" או "כוונת שיתוף" ביחס לנכס הנדון, קרי: המגרש.

אך גם אם נניח שעברנו מחסום זה, השאלה העיקרית היא אם על פי החוק הטקסני יש לכך בכלל השפעה על שינוי מעמד הנכס ביחס להכללתו בכלל הנכסים באיזון המשאבים העומדים לחלוקה שווה בין הצדדים.

השאלות הללו נדרשות להכרעה היות שככל שהתשובה להן תהיה שלילית, הרי אין לנו כל עניין וכל נפקות בדיון ובבירור אם היה ברצונו של צד מסוים לשותף את השני או היה ברצונו של צד מסוים לתת מתנה לשני. אין טעם בבירור זה כל עוד לא הכרענו כי החוק הטקסני מכיר במהלכים משפטיים אלו ובהשלכותיהם.

זוהי "ליבת" המחלוקת בין באי כוח הצדדים: בעוד ב"כ האישה טוען כי גם אם הנכס נקנה מכספי הבעל לברו, הרי שהייתה, לדבריו, מצד הבעל "כוונת שיתוף" של האישה בנכס, וכן לדעתו היה כאן הליך של "נתינת מתנה" מהבעל לאישה, ולדבריו, כל אחד מההליכים הנ"ל הופך את מעמד הנכס לכלול ב"נכסים המשותפים" כמי שנצברו בשנות הנישואין, טוען לעומתו ב"כ הבעל כי אין אפילו זכר למושג של "כוונת שיתוף" בחוק הטקסני והוא קיים רק בפסיקה של בתי המשפט בישראל שברור שאין לה כל השלכה לדיון בחוק הטקסני.

באשר לאפשרות שהייתה כאן "נתינת מתנה" מהבעל לאישה (כפועל יוצא מרישום האישה בחוזה המכר השני ובמסמכי מס רכוש) ירדו באי כוח הצדדים למחלוקת ב"פרשנות" של החוק הטקסני. בא כוח הבעל ציטט מהחוק הטקסני כי "מתנה" שמטרתה להיות "המרת רכוש" מהבעל לאישה או להפך תיתכן רק בהליך שבו מתקיימים שלושה תנאים: צריך (1) שתהא מתנה בכתב, (2) שתהא חתומה בידי שני הצדדים (3) חוזה מפורש. בהתחשב בכך שכאן לא מולא אף לא תנאי אחד מהנ"ל טען ב"כ הבעל כי אין בפנינו כלל הליך של נתינת מתנה כפי המתחייב על פי החוק הטקסני. לעומתו בא ב"כ האישה לסייג את החוק הטקסני ואמר שאף כי אכן הוזכרו תנאים מסוימים לגבי נתינת מתנה בחוק הטקסני – כל אלו נאמרו אך ורק כאשר מדובר בהעברה מצד אחד לצד האחר כגון העברת נכס השייך לבעל לגמרי לבעלות האישה לבדה, אבל על העברה מרכוש הבעל למצב של "רכוש משותף" – לגבי הליך כזה לא נאמרו התנאים שבחוק הטקסני. הרי לפנינו מחלוקת ב"פרשנות" על "תחום החלתו" של החוק הטקסני ועל השטח במגרש המשפטי שאותו הוא אמור "לכסות".

כל האמור מביא למסקנה אחת: הדיון המרכזי העומד במקרה זה לבירור הוא החוק הטקסני. כל ערכאה שתטפל במקרה מעין זה – יהיה עליה לברר שתי נקודות מרכזיות:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האחת: מה נאמר בחוק הטקסני? והשנייה: מה הפרשנות והפסיקה המקובלת לגבי החוק הטקסני, כגון בשאלה אם סעיף מסוים חל בכל מקרה או שהוא חל רק על חלק מהמקרים ויש להחריג מכללו מקרה מסוים.

דרכי הדיון וההכרעה במחלוקת שעניינה הדין הזר, פרשנותו והיקף תחולתו

כיצד ינהג בית הדין הרבני – ונכון הדבר לגבי כל ערכאה שיפוטית שתעסוק במקרה כזה – כשיזדקק לברר שאלות בחוק זר: הן את הכתוב באותו חוק והן את פרשנות וחלות סעיפיו?

החוק הזר ופרשנותו הם בגדר דבר עלום ובלתי־ידוע למי שאינו אמור להיות בקיא בו. הדיון בו אמור להיות כדיון בבירור של "עובדה", אם הייתה או לא הייתה. בית הדין או בית המשפט אינו יכול להיות מודע לעובדות שאותן לא ראה אלא באמצעות בירור חיצוני שיוגש לפניו, כאשר על דרך הכלל הכוונה לשמיעת עדויות. כך הוא הנוהג מדי יום ביומו כאשר נטענה טענה על צד מסוים כי הוא חולה או סובל מהפרעה נפשית – הדיין או השופט אינו מומחה בתחום הרפואה והפסיכיאטריה ואינו יכול ליתן כל חוות דעת בתחום לא לו. לצורך בירור הטענה, מזמין בית הדין חוות דעת של מומחים בתחום האמורים להיות אמונים על כך, קרי: רופאים. מבוקשת חוות דעת בכתב, וככל שנדרש גם הופעת המומחה בבית הדין או בבית המשפט. הדיין או השופט מנוע מלהביע "סברה" מעצמו בכל הקשור להגדרת מצבו הבריאותי של צד מסוים, שהרי אין זה תחום מקצועו ואין לו בזה כל ידיעה או הבנה. לפיכך, כל סברה שינסה הדיין או השופט להוסיף בצורה שתעלה נפקות – דינה להימחק כלא הייתה.

הגישה של בית הדין להתייחסותו לשאלות שעלו לפניו ככל שהן עוסקות במהותו ובפרשנותו וחלותו של דין זר חייבת להיות בדיוק אותה גישה של בית הדין בשבתו לברר כל עובדה אחרת בתיק הנמצא לפניו – אם הייתה או לא הייתה. הדיינים בבית הדין הרבני, וכמותם גם השופטים בבית המשפט האזרחי בישראל, אינם אמורים לדעת ואינם יודעים בענייני החוק הזר ובוודאי לא בדרגה שיוכלו להביע כלל דעה משפטית מחייבת וקל וחומר שאינם בקיאים בפרשנות ובפסיקה המקובלת באותה מדינה שבה חוקק החוק. אין בפני הדיין או השופט כל דרך אחרת לבירור בעניין החוק הזר זולת מינוי מומחה או מומחים משפטיים הבקאים באותו חוק נשוא המחלוקת בין הצדדים, כגוף החוק, בפרשנותו ואף בפסיקות שסביבו. ללא תנאי סף זה, כל דיון בצורה אחרת יחטיא את המטרה ולא יביא לפתרון האמיתי של השאלות העומדות בפני הערכאה המשפטית.

זוהי גם גישת הפסיקה של בתי המשפט האזרחיים לרבות בית המשפט העליון בישראל.

בע"א 118/51 (חברת ניו זילנד לביטוח נ' יובל) כתב בין השאר השופט זילברג:

חוק אנגלי זר זה ומכל שכן החלק הסטטוטורי שבו אינו בגדר 'מפורסמות שאינן צריכות ראייה' אף על פי שאנגלי הינה, ויש להוכיחו, כמו כל חוק זר, על ידי מומחים ולא בדרך של 'ניתי ספר וניחזי' כי תוכנו של חוק זר הוא שאלה של 'עובדה' ולא שאלה של חוק.

בת"א 270/50 (הרליץ נ' אדלר) נאמר: "הצד הטוען שעל בית המשפט להשתמש בחוק זר, חייב להוכיח לבית המשפט תוכנו של חוק זה. זוהי שאלה של עובדה שיש להוכיחה על ידי עדים מומחים."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בע"א 281/53 (פסיפיק מדיטרניין לייך נ' תעשיות א"י בע"מ): "חוק זר הוא עובדה שככל עובדה אחרת יש להוכיחו."

ובע"א (מחלב נ' יורשי המנוח דוד לוי) כתב השופט זוסמן: "אין צריך לומר שדין זר הוא בבחינת 'עובדה' הצריך טענה והוכחה ככל עובדה אחרת המובאת בפני בית המשפט."

לאמיתו של דבר אין אנו נזקקים כלל להביא ראיה להנחה זו האומרת שבבירור ודיון בחוק זר שאינו החוק החל במקום המשפט אין בית הדין או בית המשפט יכול ומסוגל כלל לדון ולהחליט ללא שמיעת עדות ברורה על אותו חוק זר, ושלעניין זה העדויות תהיינה על ידי חוות דעת – אם בכתב ואם בעל פה – ממומחה או מומחים הבקיאים באותו חוק.

זוהי סברה פשוטה, שכן הרי לא עולה על דעת איש כי אדם שאינו רופא ייתן חוות דעת בענייני רפואה – חכם ככל שיהיה אותו אדם, כל עוד אינו רופא, אינו יודע כלל את מושגי הרפואה וודאי שאסור לו ליתן הוראות רפואיות. כך הוא לגבי בירור חוק זר.

חובה יסודית זו של הבירור חלה על כל דיון או שופט כאשר מונחת לפניו כל שאלה שאינה כלולה בחוק או בידע המקצועי שלו אלא בשטח אחר שעליו לא הוסמך. ניסיון לדון ולהחליט בשטח שאינו בתחומו, ללא שמיעת עדות מומחים לאותו שטח, מלבד שלא יביא את הדין או השופט להחלטת אמת מקצועית ונכונה, יהיה פגיעה מהותית בצד מהצדדים ופעמים אף בשניהם, ודינו של הדיון כאילו לא נערך כלל.

מן הכלל אל הפרט

כפי שהובהר בהרחבה בתחילת דברינו אלה, המחלוקת בין הצדדים היא מחלוקת משפטית 'נטו'.

הנתונים המשפטיים המקדימים הם ברורים. הצדדים נישאו בארה"ב במדינת טקסס על בסיס ההנחה כי ניהול ענייני הרכוש ביניהם יתקיים ויתבצע על פי החוק העוסק בעניין זה החל במדינת טקסס.

אין כל מחלוקת בנקודה זו והצדדים מאשרים כי אכן גם כיום בבואם לחלק את הרכוש, רצונם כי הכול ייעשה על פי החוק הטקסני. הם אינם מעוניינים לא בדין תורה ולא בדין החוק האזרחי הישראלי. כבר הובא לעיל כי החוק הישראלי אף הוא קובע בחוק יחסי ממון, סעיף 15: "על יחסי הממון בין בני זוג יחול חוק מקום מושבם בשעת עריכת הנישואין [...]"

לא זו אף זו, במקרה ספציפי זה הצדדים הצהירו לפני בית הדין כי רצונם שענייני הממון וחלוקת הרכוש ביניהם יידונו אך ורק על פי החוק במדינת טקסס ששם נישאו. יתרה מכך, הצדדים אף 'קיבלו בקניין' על כך.

כך שנקודה זו ברורה לחלוטין: מה שיקבע את כל ענייני חלוקת הרכוש בין בני זוג אלה הוא דבר אחד ויחיד בלבד – החוק הטקסני וכל האמור בו.

השאלות שעלו בפני בית הדין כתוצאה ממחלוקת באי כוח הצדדים הן שאלות משפטיות 'נטו' בחוק הטקסני. כפי שמיקדנו לעיל, השאלות הן: שאלה אחת, מה נאמר בחוק הטקסני ושאלה נוספת בפרשנות החוק המשליכה על תחום חלותו. השאלות שהן נקודות המחלוקת בין הצדדים, הובהרו לעיל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הווי אומר: מה שמונח לפתחו של בית הדין הרבני הוא הכרעה בשאלות משפטיות בגוף החוק הטקסני. ההכרעה בשאלות אלו היא שתכריע את גורל התביעה בתיק זה.

ברור לכל שההכרעה חייבת לבוא מן החוק הטקסני עצמו או מהפרשנות המקובלת במדינת טקסס, ארצות הברית לחוק זה או מפסיקות בתי המשפט שם לרבות בית המשפט העליון של אותה מדינה. לפיכך ברור כי הדרך היחידה העומדת לפני בית הדין הרבני לדיון טרם יקבל החלטה בתביעה היא אך ורק שמיעת עדות או קבלת חוות דעת מאת מומחים משפטיים בחוק הטקסני. הם אלה שיכולים לדעת מה כתוב בחוק הטקסני ומהי הפרשנות המקובלת. לבית הדין הרבני אין מעצמו ולא כלום בידיעת החוק הטקסני, כמו שאין בידינו את הידע הרפואי הנדרש להכרעה אם פלוני סובל ממחלה מסוימת או לא. לפיכך כל קביעה שיקבע בית הדין הרבני מעצמו ללא הסתמכות על חוות דעת בעל פה או בכתב ממומחה משפטי בחוק הטקסני, לא יהא בה ממש ודינה להתבטל.

כבר בשלב זה נאמר כי דינו של פסק הדין של בית הדין האזורי שניתן בעניין הנכס במושבה [...] להתבטל.

זאת בלי להיכנס כלל לגופן של טענות המערער ושל תגובת המשיבה, שכן ההליך שבו נוהל הדיון היה פגום מעיקרו, וזאת הן על פי ההלכה והן על פי החוק. כפי האמור לעיל אין לבית הדין מעצמו כל כלים להכריע בשאלה שאינה בתחום הידע שלו כלל, אלא על פי מומחים. לא תעזורנה כאן סברות ככל שתהיינה, שהרי אין השאלה מה בית הדין מבין שצריך להיות במקרה כזה וכזה. השאלה היא: מה נאמר בחוק של מדינת טקסס, מה המשמעות של הנאמר שם ומה ההשלכות על פי החוק הטקסני על מקרה כזה או אחר? לפני בית הדין לא עומדת כל אלטרנטיבה לקבלת החלטה מה נאמר בחוק ומה הפרשנות המשפטית מלבד זו האחת שהיא שמיעת חוות דעתם של מומחים באותו חוק. אין מקום שבית הדין יכריע ויסמוך על עצמו שכן כאמור בהיעדר ידיעת החוק ופרשנותו רק מומחים יכולים לשפוך אור ולהביא לפני בית הדין את הממצאים בחוק ובפסיקה של מערכת המשפט באותה מדינה.

יתרה מכך: בית הדין עצמו הכיר בכך שיש צורך לזמן מומחים לחוק הטקסני, אך מסיבה שאינה נראית לעין החליט משום מה כי עדיין לא הגיעה העת לכך. ועם זאת – למרות הכרתו בכך – לא נמנע בית הדין והכריע במחלוקת בין הצדדים. בית הדין החליט משום מה כי ישנם חלקים בחוק הטקסני שידיעותיו של בית הדין בהם יש בה די כדי לשפוט ולהכריע באותה מחלוקת שכפי המבואר לעיל הינה מחלוקת משפטית 'נטו' בין באי כוח הצדדים בגוף החוק הטקסני. בית הדין החליט משום מה שיש חלקים שהוא עצמו יודע ושהוא מבין ואף מודע לנוהל ולפרשנות החוק ועל סמך זה יכול להוציא החלטות ללא כל חוות דעת.

נביא ונציין כמה ציטטות מהחלטות בית הדין – החלטות שבהן החליט בית הדין כפי צד זה או אחר הן בנאמר בחוק והן בפרשנות החוק, ושלכאורה יכולות להתקבל רק בידי מי שבקיא היטב בחוק, יודע את הנאמר בו, ומודע לפסיקה ולנוהל המקובל בחוק זה.

נרענן כי המחלוקת המשפטית בין באי כוח הצדדים התמקדה בשתי נקודות:

1. נתינת מתנה של צד אחד לצד השני – האם יש בה לפי החוק הטקסני שינוי מעמד הנכס, והאם בכלל קיימת אפשרות כזאת או שהיא קיימת רק בתנאים מסוימים?

2. "כוונת שיתוף" – האם בכלל קיים מושג כזה בחוק הטקסני והאם יש בכוחה על פיו לשנות את מעמד הנכס להיותו "נכס משותף"?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אם ניקח כדוגמה את הנקודה השנייה העוסקת בכוונת השיתוף: מלבד השאלה העובדתית, אם הייתה או לא הייתה כוונת שיתוף, הצדדים הרי נחלקו בעיקר הדבר והמושג בשדה המשפטי. בעוד בא כוח האישה טוען כי יש הליך של כוונת שיתוף גם אליבא דהחוק הטקסני, טוען כנגדו בא כוח הבעל כי אין כל אזכור בחוק למושג כזה בכלל.

והנה בית הדין הרבני האזורי עוד בהרכב הראשון שדן בתיק זה הוציא מתחת ידו החלטה כאילו אין כל ספק בכך ויש לו דעה ברורה בעניין. וכה כתב בית הדין האזורי בהחלטה שהוציא ביום ט"ו בשבט תשע"ו (25.1.16):

למרות האמור, אם יתברר שבעת החתימה על ההסכם השני, שני הצדדים ביקשו להיות שותפים בנכס, וקיימת אסמכתא ראויה לכוונת השיתוף לקראת החתימה על ההסכם השני ובעת החתימה, הנכס יקבל מעמד של נכס המצוי בשותפות שווה בין הצדדים.

החלטה זו ניתנה ללא כל אסמכתא בחוק או בפסיקה של מדינת טקסס. החלטה ללא מקור ידיעה משפטי. כאמור, הדיון והמחלוקת בין הצדדים היו על נקודה משפטית זו עצמה – אם בכלל קיים בחוק הטקסני המושג של "כוונת שיתוף", ואם כך מניין הפשיטות לבית הדין הרבני האזורי בשאלה עקרונית זו בחוק הטקסני, האם ידיעותיו בחוק זה הן שהביאו להחלטה חדה זו?

ההרכב השני שאליו עבר תיק זה, הוא שמחד גיסא הכיר בכך כי יש לשמוע מומחה בחוק הטקסני, אך מאידך גיסא ובאותה הנשימה החליט כי יש חלקים שבהם לדעתו אין הוא זקוק למומחה, ללא שהביא לכך גופא כל אסמכתא. ונצטט מתוך החלטה שנתן בית הדין האזורי ביום י"ג במרחשוון תשע"ז (14.11.16):

לעניין הדין החל בטקסס – טרם הגיע המועד למינוי מומחה בנושא זה.

לגבי הבית – אין ספק, שאם יוכח כי התובע התכוון לרכוש את הבית עבור שני הצדדים, הוא הפך בכך להיות רכוש משותף וחלקה של הנתבעת בבית נחשב מתנה גמורה, גם אם נרכש מכספו.

לא נטען ובוודאי לא הוכח כי לפי החוק בטקסס אין אפשרות של נתינת מתנות בין בני זוג.

אם בית הדין יכריע כי התובע התכוון לרכוש את הדירה רק עבור עצמו ומימן את הרכישה והבנייה מרכוש שלו, יהיה מקום לברר מה הדין בטקסס במקרה כזה. כמו כן ייתכן שיהיה צורך בבירור כזה גם לגבי יתר הנכסים שלגביהם תטען הנתבעת לזכות שיתוף.

חלק זה של ההחלטה צריך עיון.

מצד אחד בית הדין האזורי פותח באמירה: 'לעניין הדין החל בטקסס, טרם הגיע המועד למינוי מומחה בנושא זה', אמירה אשר ממנה משתמע ללא ספק כי בית הדין מודע לכך שהפתרון לשאלות הניצבות בפניו יגיע רק ממומחה בחוק הטקסני. אך אמירה זו שוברת בצידה. בית הדין אומנם מודע לכך שיש צורך במומחה אולם להבנתו של בית הדין 'טרם הגיע המועד למינוי מומחה בנושא זה'. וכי מניין לבית הדין כי טרם הגיע המועד לכך? הלוא כל הדיון הוא על מהות החוק הטקסני והנאמר בו. אם כך, החל מהצעד הראשון אמור היה בית הדין להיצמד לחוות דעת או עדות של מומחים.

אך יתרה מכך, באותה אמירה אחת קובע בית הדין כי "לגבי הבית אין ספק" וכו' כלומר אם הבעל התכוון לרכוש עבור שניהם בכך יהפוך הנכס לרכוש משותף היות שהיה אקט של נתינת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מתנה מהבעל לאישה. ולקביעה זו החליט בית הדין האזורי משום מה כי הוא אינו זקוק לכל מומחה אלא הוא יכול להכריע כך מעצמו. ואם יתברר כי בחוק הטקסני יש סדר מסוים ומותנה היאך וכיצד אפשרי בכלל ליתן מתנה מצד אחד לשני כדי שתהיה לכך השלכה על מעמד הנכס. הלא דבר זה גופו צריך לברר מה היא דעת החוק הטקסני על כך, ומניין ההכרעה? גם בהמשך שוב חוזר בית הדין כי אם יהיה כך וכך, או אז "יהיה מקום לברר מה הדין בטקסס".

הסתיעות במומחה משפטי לחוק הטקסני בדיון זה היא הכרחית והחל מהצעד הראשון. שהרי מאחר שכל הדיון הוא על סמך קבלת הצדדים עליהם כי מערכת יחסי הממון ביניהם מושתתת על הדין והחוק הטקסני (ואף קיבלו בקניין על כך), הרי שהעומד לבירור בתיק זה הוא החוק הטקסני. ואם כן מהיכן שאב בית הדין האזורי את הקביעה של כי לגבי הכרעה כזו וכזו אם תהיה בבית הדין, אזי אין צורך במומחה והדבר הוא בגדר "אין ספק" (!) ואילו אם ההכרעה תהיה אחרת אזי יש צורך במומחה? הלוא מאחר שהאמור בחוק הטקסני הוא בגדר 'נעלם' ביחס לבית הדין, וככל שהחוק הטקסני הוא בגדר זה של 'נעלם' הרי שבית הדין מנוע מלקבל כל החלטה שהרי הוא אינו יודע את החוק ובוודאי לא את פרטיו וסעיפיו ללא שישמע חוות דעת של מומחה בעניין זה. ואם כן כל הכרעה שתפול טרם שיברר בית הדין את החוק הטקסני על ידי מומחה – דינה להתבטל מאליה.

באותה פסקה המצוטטת לעיל, כאשר בית הדין האזורי מניח תחילה כי "וחלקה של הנתבעת בבית נחשב מתנה גמורה, גם אם נרכש מכספו", נאמר: "לא נטען ובוודאי לא הוכח כי לפי החוק בטקסס אין אפשרות של נתינת מתנות בין בני זוג."

נימוק והסבר זה של בית הדין גם אינו תואם את הנעשה בשטח אף אליבא דבית הדין עצמו וגם אינו עונה לטענה: בית הדין כתב "לא נטען כי על פי החוק בטקסס אין אפשרות של נתינת מתנה" – ובכן: נטען גם נטען, בא כוח הבעל טען בדיון את שתי הטענות המשפטיות העיקריות וביניהן התייחסותו לנאמר בחוק הטקסני לגבי אפשרות של נתינת מתנה. הוא – בא כוח הבעל – עומד וטוען כי על פי החוק הטקסני יש שלושה תנאים לאפשרות של נתינת מתנה מצד אחד לצד השני, ובלא תנאים אלו אין אפשרות של נתינת מתנה. הדברים מפורשים בפרוטוקול הדיון של בית הדין האזורי (מיום י"א באייר התשע"ו – 19.5.16, שורות 18–19).

אשר להמשך האמירה של בית הדין האזורי לגבי נקודה זו "בוודאי לא הוכח" – הרי לשם כך גופא, כדי להוכיח, יש צורך בעדות מומחים אם בחוק הטקסני כתוב כך או לא, הצעד המתבקש מאליו לצורך זה, דהיינו מינוי מומחה בחוק הטקסני מטעם בית הדין או דרישה שידרוש בית הדין האזורי מהתובע להביא בפניו עדות מומחה כזה – כל זה לא נעשה וממילא "לא הוכח". כיצד אפשר להוכיח ללא מומחה? כיצד יכול בית הדין עצמו להכריע בשאלה של חוק זר בלי שידרוש עדות מומחה בעניין זה?

זאת ועוד, מאותו פרוטוקול משיבת בית הדין האזורי (מיום י"א באייר התשע"ו – 19.5.16, שורות 233–235) עולה שלקראת סוף הדיון עמד בא כוח הבעל ושוב הדגיש כי הוויכוח המרכזי הוא סביב הנאמר או שלא נאמר בחוק הטקסני וחזר וביקש מבית הדין שיקרא את החוק הטקסני ויראה שהצדק עימו. בית הדין מעצמו אינו מצוי בשפה ולא בחוק הטקסני והדרך היחידה היא להזמין או למנות מומחה שמבין בחוק זה שיינתן חוות דעת בעל פה או בכתב.

בנוסף על הנ"ל: בסופו של הפרוטוקול הנ"ל (מיום י"א באייר התשע"ו – 19.5.16) נאמר כי בסכמו את הדיון פנה בית הדין אל באי כוח הצדדים ואמר להם: "אתם תצטרכו להחליט אם אתם רוצים להגיש עוד מסמכים או דיון נוסף או סיכומים. בתוך שבועיים תענו לבית הדין."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בדבריו לבית הדין כתב ב"כ המשיבה את תשובתו ובה כתב בסעיף ב' כדלהלן:

כבוד בית הדין יורה על הגשת חוות דעת בדין הזר בתוך שישים יום (בין אם מומחה שימונה מטעם בית הדין ובין אם מומחים מטעם הצדדים).

לאחר השלמת הנ"ל, יוגשו סיכומים בעניין הבית במושבה [...] וכת"ר יתנו פסק דין בעניין זה.

הנה בתשובתו מסייג אחד מהצדדים את הגשת הסיכומים בכך שקודם להגשת הסיכומים תישמע עדות (או תוגש חוות דעת בכתב) מאדם הנחשב מומחה בחוק הטקסני. למעשה בכך הוא מגיש דרישה בפני בית הדין שלא יינתן פסק דין טרם קבלת חוות דעת מומחה. כך, גם אם בית הדין בתחילה לא הזמין מומחים ביוזמתו, העמידו על הצורך בכך אחד מבאי כוח הצדדים.

למרות דרישה זו, שלדעתנו כאמור לעיל הייתה אמורה לבוא ביוזמת בית הדין בעת הדיון טרם שתינתן כל החלטה, בית הדין לא הזמין כל חוות דעת ממומחה ונתן את פסקתו, ללא ששמע או ראה חוות דעת בעניין החוק הטקסני.

גם בפסק הדין מיום י"ג בסיוון תשע"ז (7.6.17) – הוא פסק הדין נשוא הערעור – קיימות קביעות והכרעות שבסיסן יכול להיות רק מתוך לשון ונוסח החוק הטקסני ומפרשנותו ולא על בסיס אחר כל שהוא, ואף על פי שלא נתקבלה שום חוות דעת של מומחה בתחום החוק הטקסני הכריע בהן בית הדין האזורי בפסק דינו ללא כל אסמכתה מלשון החוק או מפרשנותו המשפטית המקובלת באותה מדינה. ונביא לכך כמה דוגמאות מתוך פסק הדין.

בפסק הדין הנ"ל כתב בית הדין האזורי בבואו לדחות את התנגדות התובע לטענת כוונת השיתוף ומתחת לכותרת כזו את הדברים דלהלן – נצטט אותם חלק אחר חלק וננתח את הנאמר בדברי בית הדין האזורי:

דחיית התנגדות התובע לתוקף כוונת השיתוף

כאמור, בסיום ההחלטה שניתנה ביום ט"ו בשבט התשע"ו (25.1.2016), נקבע כי:

למרות האמור, אם יתברר שבעת החתימה על ההסכם השני שני הצדדים ביקשו להיות שותפים שווים בנכס, וקיימת אסמכתא ראויה לכוונת השיתוף לקראת החתימה על ההסכם השני ובעת החתימה, הנכס יקבל מעמד של נכס המצוי בשותפות שווה בין הצדדים.

התובע ביקש לשנות קביעה זו וטען כי לפי החוק בטקסס, אין להתחשב בכוונת השיתוף. **טענה זו איננה מתקבלת וכפי שכבר נכתב בהחלטה שניתנה ביום י"ג במרחשוון התשע"ז (14.11.2016):**

אין ספק שאם יוכח כי התובע התכוון לרכוש את הבית עבור שני הצדדים, הוא הפך בכך להיות רכוש משותף וחלקה של הנתבעת בבית נחשב מתנה גמורה, גם אם נרכש מכספו. לא נטען ובוודאי לא הוכח כי לפי החוק בטקסס אין אפשרות של נתינת מתנות בין בני זוג.

הנה נפרשה בפני בית הדין האזורי בבירור ליבת המחלוקת בין באי כוח הצדדים, שהיא: מה אומר החוק בטקסס ביחס ל"כוונת השיתוף"? לכולי עלמא אין זו שאלה הקשורה לשולחן ערוך ולהלכה ואף לא לחוק הישראלי. אף על פי כן החליט בית הדין האזורי להכריע בשאלה זו, שלמעשה אינה בתחום ידיעותיו, במקום לפנות למומחה בדין הטקסני. תמוה ביותר שכותב בית הדין האזורי כי "בוודאי לא הוכח כי לפי החוק בטקסס אין אפשרות של נתינת מתנה". וכי פנה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין לקבל עדויות על כך ממומחים בחוק הטקסני כדי שיוכל לומר "לא הוכח"? אדרבה ימנה בית הדין מומחה או יאמר לצדדים להוכיח את דבריהם באמצעות מומחה לחוק זה.

ובהמשך פסק הדין הנ"ל, באשר לשאלה השנייה העומדת בפני בית הדין והיא אם אפשרי על פי החוק הטקסני שצד אחד ייתן מתנה לשני ואם על ידי כך ישתנה מעמד הנכס מנכס פרטי לנכס משותף כתב בית הדין האזורי:

בבקשה שהגיש לאחר שניתנה ההחלטה הנ"ל התובע מודה כי קיימת אפשרות למתנה בין בני זוג, אך טוען כי לפי החוק בטקסס: מתנה כזאת טעונה הסכם בכתב להמרת רכוש נפרד לרכוש משותף, והסכם כזה חייב לציין במפורש כי הנכס מוסב לרכוש משותף של שני בני הזוג. תנאי נוסף בחוק הטקסני קובע כי:

ההעברה בלבד של הרכוש הנפרד של בן זוג על שמו של בן הזוג האחר, או על שמם של שני בני הזוג, אינה מהווה עילה מספקת על מנת להמיר את הנכס לנכס משותף [וכו']

(לפי התרגום המצורף לבקשת התובע).

לדבריו, תנאים אלו לא התקיימו במקרה שלפנינו ועל כן הבית במושבה [...] שייך לו.

הנה מיקד בית הדין האזורי עצמו את הבעיה העומדת בפניו ואת העולה מכך שהבעיה היא אם על פי החוק הטקסני רכישת רכוש חדש מכסף פרטי של אחד הצדדים, חייבת לעמוד בתנאי נתינת מתנה של החוק הטקסני או לא? שוב, הרי זו שאלה בפרשנות של החוק הטקסני 'נטו', אך שוב נטל בית הדין האזורי לעצמו את ההכרעה ללא שקיבל כל עדות או חוות דעת ממומחה לחוק הטקסני, הכריע מדעת עצמו וכתב בביטחון מסברתו שלו לחלק בין הנדרש בחוק למקרה זה:

לאחר עיון בבקשה בית הדין דוחה את טענת הבעל.

בנדון שלנו אין מדובר בהמרה של נכס אלא ברכישה של נכס קרקע חדש ובניית בית עבור שני בני הזוג. לא על כגון זה מדבר החוק של מדינת טקסס, אלא על המרת נכס קיים ששייך לבן הזוג.

כאשר שני בני הזוג רוכשים נכס חדש, אין הדבר נחשב כהמרה של נכס פרטי.

גם אם הכספים שהשקיע התובע ברכישה היו כספים שצבר לפני הנישואין, אין צורך בעריכת הסכם להמרת רכוש, ודי בכך שהכספים הועברו למוכר ולקבלנים הבונים למטרה של בניית בית משותף.

אין ספק שהמחוקק הטקסני לא התכוון לומר שבמצב שבו אדם רוכש נכס עבור אשתו, עליו לערוך הסכם בכתב שקובע המרת הכספים. אך גם אם יש ספק בדבר, עדיין ההלכה הפשוטה היא שכאשר יש ספק בתקנה, מעמידים את הדין על עיקר ההלכה, כפי שהיא ללא התקנה.

אין ספק כי כדברים האלו – סברות לחלק בגוף החוק הטקסני – יכול לכתוב רק מי שבקיא היטב ובעל ניסיון בחוק הטקסני וגם בפרשנותו המשפטית, ואף על פי כן נטל זאת בית הדין האזורי על עצמו.

גם בקטע הבא המשיך בית הדין האזורי להכריע מעצמו, וכה כתב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אומנם בפסק הדין נכתב שזיכרון הדברים ותשלום דמי הקדימה נחשבים כקניין גמור של כל הנכס לתובע, ואם כן, לפי החוק בטקסס העברתו טעונה הסכם בכתב, אך עיון בנוסח זיכרון הדברים מעלה כי לא הייתה בו העברת בעלות, אלא התחייבות להעברת בעלות, ועל כך נעשה קניין הכסף. העברת התחייבות איננה המרת נכס, ועל כן איננה מחייבת את התנאים הנ"ל לפי החוק הטקסני.

שוב עולה השאלה: מניין שאב בית הדין האזורי ידיעה זו כי העברת התחייבות איננה המרת נכס ועל כן איננה מחייבת את התנאים הנ"ל לפי החוק הטקסני?

די בדוגמאות הנ"ל לומר כי מאחר שכל הדיון לפנינו הוא על החוק הטקסני ולא על האמור בתורתנו הקדושה ובשולחן ערוך, הרי שאין כל אפשרות אחרת לפתור את השאלות הניצבות לפני בית הדין אלא על פי החוק הטקסני ולא על פי שום מקור אחר.

בהמשך לדברים אלו נ' אמר: נכתבו בפסק הדין דברים ראויים וטובים בהקשר לדעת ההלכה לגבי עניינים ומושגים שנזכרו בפסק הדין. אך לדעתנו הדברים לא במקומם. ברור הוא כי נוח היה לנו כי ידונו כולם על פי דיני ישראל וההלכה הצרופה, אך בענייני ממון קיימא לן שכל מה שמקבל אדם על עצמו כן תהיה ההתנהלות ביחס אליו וכפי שאמרו בגמ' ביחס למתנה על מה שכתוב בתורה 'בדבר שבממון תנאו קיים'. ובהקשר לעניינים שלפנינו, מרגע שהודיעו הצדדים כי אין רצונם שיידונו שאלות חלוקת הרכוש שביניהם אלא אך ורק על פי הדין הטקסני (ואף קיבלו בקניין על כך בפני בית הדין), הרי שכל השאלות בעניין זה חייבות לבוא לידי פתרון ממקורות החוק הטקסני ופרשנותו. לפיכך כל שנכתב בפסק הדין ביחס ל'כוונת השיתוף' ולשאלה אם נעשה מעשה קניין התקף לפי ההלכה – נקודות שהעלה בית הדין האזורי בפסק הדין בהרחבה וכן הקטע הנוסף שכותרתו 'מעשה קניין הלכתי' ביחס לקניין בנכסים שהקנו צד אחד לשני בכוונת השיתוף – כל אלו שכאמור הם ראויים כשלעצמם, אינם במקומם ואינם ממין הטענה.

לא בבחינת החוק הטקסני על פי אמות המידה של ההלכה היהודית עסקינן, שכן לא קיים מוצר שיש בו 'הרכבה' של שני חוקים אלו שברור ששונים הם לחלוטין זה מזה, אלא בחוק הטקסני 'נטו' עסקינן. לפיכך כל החלק ההלכתי הראוי לכשעצמו אין לו מקום בקידום פתרון הבעיות והשאלות שעמדו בפני בית הדין האזורי.

הדברים הנ"ל אמורים גם ביחס לדברי דעת המיעוט שדנה בדברים נפלאים בשאלה אם הקניין בנכס נגמר על פי דין התורה וכן הדיון הממצה שכתב בדעת הרמב"ם בזה, וכן לגבי מתנה מסותרת, וכתב בפסק הדין שעל פי דברי הרמב"ם "יש לשקול את כוונת הנותן בנידונו". נדגיש שוב למרות היות הדברים ראויים מאוד, אך הרי עלינו לדעת מה אומר החוק הטקסני לעניין מתנה כזו שהרי אין הצדדים מעוניינים לידון על פי דיני התורה הקדושה אלא על פי החוק הטקסני ולכן לדרך לפתרון השאלות יכולה לבוא רק מהחוק עצמו.

מסקנת הדברים

1. במקרה שלפנינו הדין הקובע את חלוקת הרכוש שבין בני הזוג הוא החוק הטקסני בלבד.

2. כל אימת שעל בית הדין לדון לפי חוק שאינו ההלכה היהודית או החוק הישראלי אלא חוק של מדינה זרה החל על הצדדים ושכך קיבלו על עצמם – מוטל על בית הדין לוודא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שכל טענה של מי מהצדדים וכל שאלה שתתעורר הן באשר לכל הנאמר בחוק והן בכל הנוגע לפרשנות החוק, תבוא לפתרונה רק על ידי חוות דעת בעל פה או בכתב של מומחים לאותו החוק. ייתכן שיהיה צורך שאלו יעידו וייחקרו על יד בית הדין או באי כוח הצדדים. זאת בדיוק כפי שעל בית הדין לקבל עדות על כל עובדה הנטענת בפניו – שהייתה כך או כך.

בירור 'דין זר' הוא כבירור 'עובדה'. זה גם זו אינם יכולים להיות מוכרעים אלא על פי עדות אם בעל פה ואם בכתב כחוות דעת, ובכל הנוגע לדין זר מובן שלצורך עדות חייבות לבוא העדות וחוות הדעת מפי מי שמומחה באותו דין זר ואמון עליו.

העולה מהמסקנות הנ"ל

על פי כל האמור ובלי להכריע בין טענות באי כוח הצדדים לגופן, אנו בדעה כי החלטת בית הדין האזורי לא נתקבלה בנוהל ובמסלול שהיה עליה להיות נידונת ומוכרעת. ללא קבלת עדות ממומחה בחוק הזר (הטקסני) אי אפשר להגיע במקרה זה לפתרון השאלות שהן 'נטו' בשטח החוק הזר הטקסני. הדרך הראויה לפתרון כל השאלות העולות ביחס לחוק הטקסני היא קבלת חוות דעת משפטית אם מפי מומחה מוסכם שיציעו שני הצדדים ואם – ככל שלא יגיעו להסכמה על בחירת מומחה – על פי מומחה שימנה בית הדין. כך תהא בפני בית הדין משנה סדורה לגבי חוק זר שאינו בתחום ידיעותיו של בית הדין הרבני.

מאחר שבתיק זה לא הובאה עדות מומחה בפני בית הדין הרבני האזורי הרי שאין מנוס מביטולה של החלטת בית הדין האזורי ומהחזרתו של התיק לידי בית הדין האזורי לשמיעת עדות מומחה בכל שאלה הנוגעת הן לנאמר בחוק הטקסני והן לפרשנות החוק ולפסיקה המשפטית המקובלת באותה מדינה.

פסק דין

על פי האמור מוחלט:

א. החלטת בית הדין האזורי מיום י"ג בסיוון תשע"ז (7.6.17) בחלק הנוגע לנכס במושבה [...] מבוטלת.

ב. התיק מוחזר לבית הדין האזורי לצורך בחינת כל השאלות שהועלו ביחס לנאמר ולפרשנות החוק הטקסני.

ג. לשם כך על בית הדין האזורי לקבל חוות דעת בכתב או עדות בעל פה (כפי שיקול דעת בית הדין) ממומחה משפטי המתמצא היטב בחוק הטקסני שיתייחס במישרין לכל השאלות שיציב בית הדין בפניו ואשר עלו כבר בעת הדיונים בפני בית הדין.

זהות המומחה יכולה להיקבע על פי הצעה בהסכמה בין הצדדים, ובהעדר הסכמה יבחר בית הדין את המומחה.

החומר שבתיק דיו כדי שבית הדין ינסח את השאלות הנוגעות לאמור בחוק שהועלו בעת הדיון והשנויות במחלוקת בין באי כוח הצדדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ככל שיחליט בית הדין האזורי כי יש לשמוע עדות המומחה בפני בית הדין, יקיים דיון לצורך זה. כמו כן בכל מקרה שמי מבאי כוח הצדדים ירצה לחקור את העד המומחה אם על עדותו בפני בית הדין ואם על חוות דעתו שבכתב, יש לקיים דיון בהתאם לצורך זה.

ד. פסק הדין מותר לפרסום בהשמטת פרטים מזהים של הצדדים.

הרב אליהו הישיריק

מצטרפים לאמור.

הרב אברהם שינדלר

הרב מיכאל עמוס

נפסק כאמור.

ניתן ביום ד' בסיוון התשע"ח (18.5.2018).

הרב אברהם שינדלר

הרב מיכאל עמוס

הרב אליהו הישיריק